

5. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabının Öğretmen Görüşlerine Göre Değerlendirilmesi (Tokat Örneği)*

Ramazan DENİZ- Ömer Faruk SÖNMEZ

5. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabının Öğretmen Görüşlerine Göre Değerlendirilmesi (Tokat Örneği)*

 <https://doi.org/10.55107/turksosbilder.1091287>

Ramazan DENİZ

ramazandeniz060@gmail.com

 <https://orcid.org/0000-0002-9795-0381>

Ömer Faruk SÖNMEZ

omerfaruk.sonmez@gop.edu.tr

 <https://orcid.org/0000-0002-8910-2817>

Öz

Araştırmanın amacı 2017-2018 eğitim-öğretim yılında Bilnet matbaacılık tarafından basılan beşinci sınıf Sosyal Bilgiler ders kitabını öğretmen görüşlerine göre değerlendirmektir. Araştırmada tarama modeli kullanılmıştır. Araştırmanın evreni 2017-2018 eğitim-öğretim yılında Tokat ili, merkeze bağlı ilçeleri ve beldelerinde görev yapan 149 sosyal bilgiler öğretmeninden oluşmaktadır. Araştırma verileri ders kitabının fiziksel tasarım, içerik, görsel tasarım, dil ve anlatım ile ölçme ve değerlendirme öğelerinden oluşan toplam 45 maddeden oluşan beşinci sınıf Sosyal Bilgiler ders kitabına ilişkin öğretmen görüşleri ölçeği ile toplanmıştır. Toplanan veriler SPSS 22,0 paket programı ile analiz edilmiştir. Verilerin analizinde frekans, yüzde, çarpıklık, basıklık, standart sapma ve parametrik testlerden oluşan t testi ve ANOVA testi uygulanmıştır. Araştırma sonuçları incelendiğinde görsel tasarım ile dil ve anlatım öğesi açısından "Yeterli" fiziksel tasarım, içerik, ölçme ve değerlendirme öğeleri açısından "Oldukça Yeterli" sonucunun daha yüksek olduğu görülmektedir.

Anahtar sözcükler: Sosyal Bilgiler, Sosyal Bilgiler Ders Kitabı, Sosyal Bilgiler Eğitimi

Abstract

The aim of the research is to evaluate the 5th grade social studies textbook published by Bilnet printing in the 2017-2018 academic year, according to the opinions of teachers. Scanning model has been used in the study. The population of the study consists of 149 social studies teachers working in the province, districts and towns of Tokat in 2017-2018 educational-academic year. The research data were collected with the teacher's opinions scale on the 5th grade social studies textbook, which consists of a total of 45 items consisting of physical design, content, visual design, language and expression, and assessment and evaluation elements of the textbook. The gathered data have been analysed with SPSS 22,0 package. In the analysis of the data, t-test and ANOVA test consisting of frequency, percentage, skewness, kurtosis, standard deviation and parametric tests were applied. When the results of the research are examined, it is seen that the results of "Sufficient" and "Quite Sufficient" are higher.

Keywords: Social Studies, Social Studies Textbook, Social Studies Education.

5. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabının Öğretmen Görüşlerine Göre Değerlendirilmesi (Tokat Örneği)*

Ramazan DENİZ- Ömer Faruk SÖNMEZ

Giriş

İnsanlığın varoluşundan bugüne kadar bilgi, en büyük ihtiyaç ve insanlara yol gösteren ışık kaynağı olmuştur. Bilgiye olan ihtiyaç, insanın doğuştan getirdiği ve geleceğinin şekillenmesinde en değerli özelliklerinden biri olarak sayılmaktadır (Dönmez, 2003). Bu sebepten insanoğlu bilgisini beslemek ve geliştirmek için tarih boyunca eğitim ve öğretime ihtiyaç duymuştur.

Eğitim yaşam içerisinde bir süreç olarak düşünüldüğünde, bireyin davranış ve bilgi yönünden yeterli sayılabilecek bir düzeye getirilmesi ve böylece öğrenilen bilginin uygun bir şekilde kullanılması gerektiği ifade edilmektedir (Aküzüm, 2013). Buna bağlı olarak eğitim öğretim ortamlarında farklı disiplinlerdeki derslerin bireyin yaşama hazırlanma ve yaşamını idame ettirmesinde önemli olduğu düşünülmektedir. Bu kapsamda Sosyal Bilgiler dersi; insanların toplum içerisinde varoluş mücadelesini gerçekleştirebilmesine yardımcı olmak için, sosyal bilimleri ve vatandaşlık bilgisi ile ilgili konuları ilgilendiren, insanın sosyal ve fiziki çevresiyle iletişiminin geçmiş, bugün ve gelecek çerçevesinde incelendiği, toplu öğretim anlayışından yola çıkarak oluşturulmuş bir ders olarak ifade edilmektedir (Safran, 2008). Bu yönüyle Sosyal Bilgiler dersinin diğer derslerle bağlantılı disiplinler arası bir ders olduğu söylenebilir.

Disiplinler arası anlayışa sahip olan Sosyal Bilgiler dersi Türkiye’de ilk kez 1960’lı yıllarda benimsenmeye başlanmıştır. 1968 yılında Sosyal Bilgiler dersi olarak programda yer alarak öncelikle ilkokullarda daha sonra 1975 yılı itibarıyla de ortaokullarda okutulmaya başlatılmıştır. 1985 yılı itibarıyla ise 2. Kademe Milli Tarih, Milli Coğrafya, ve Vatandaşlık Bilgisi dersleri olarak verildiği ifade edilmiştir (Kılıçoğlu, 2009). 1997-1998 eğitim - öğretim yılının başlamasıyla beraber ise 4, 5, 6, 7. sınıflarda sosyal bilgiler dersi olarak tekrar okutulmaya başlatılmıştır (Safran, 2008).

Sosyal Bilgiler ders programının genel amacı şu şekilde ifade edilmektedir: bireyi yaşadığı topluma, ülkesine ve insanlığa faydalı, iyi bir vatandaş olarak yetiştirmek. Bu kapsamda öğrenme-öğretme sürecinde kullanılan öğretim materyallerinin bu amaca ve öngörülen hedeflere daha kolay ulaşılmasını sağladığı düşünülmektedir (Yeşiltaş, 2009).

Eğitim öğretim ortamlarında farklı materyaller kullanmak bilginin aktarılmasında ve öğretimin kalıcılığında önemli bir rol oynamaktadır (Çelikkaya, 2013). Bu kapsamda ders kitapları öğretme öğrenme sürecinde ve bu sürecin içerisinde özellikle eğitim planlaması yapılarak yürütülen uygulamalarda öğretmenlerin neler öğreteceğini ve öğrencilerin neler öğreneceğini belirleyen kullanışlı bir materyal olarak görülmektedir (Tertemiz, Ercan, & Kayabaşı, 2011).

Sosyal Bilgiler dersi için özel olarak hazırlanmış kitaplar, sosyal bilimlerden alınarak Sosyal Bilgiler Öğretim Programında yer alan konularla alakalı bilgilerin planlı, düzenli ve tasnifli bir şekilde incelenerek açıklandığı ifade edilmektedir (Demirkaya, 2013). Eğitim öğretim süreci boyunca öğrencilerin vazgeçilmez olan ve materyal olarak en sık kullandıkları ders kitapları; eğitim-öğretimin vazgeçilmez parçaları olarak da ifade edilmektedir (Ulusoy, 2008; Demirkaya, 2013).

Ders kitapları, bir derse ait olan konuların, aynı yaş grubu içerisinde yer alan öğrencilerin bilişsel, duyuşsal ve psikomotor becerilerine dikkat edilerek onların öğretimi için yazılmış, öğrencilerin kitap içerisinde yer alan konuları kendi kendilerine öğrenmelerini kolaylaştırmak amacıyla içeriği öğretim programı ile belirlenen eğitim-öğretim süreçlerinin en temel ve aktif olarak kullanılan araç-gereçlerindedir (Yılmaz, 2009). Bu sebep ile ders kitapları geniş bir kitleye hitap eden ve ulaşılabilirliği kolay olan bir materyal olarak karşımıza çıkmaktadır.

Safran (2008) ders kitaplarından beklenen faydanın sağlanabilmesi için ders kitabının nitelikli kullanılabilir olması gerektiğini ifade etmektedir. Bu derece büyük öneme sahip olan ders kitapları uzman kişiler tarafından hazırlanmalıdır. Bu kapsamda Sosyal Bilgiler ders kitaplarının MEB’in genel ilkelerine, okul tipine, öğretim programlarına ve ders saatlerine uygun bir şekilde seçilmesi gerektiği ifade edilmektedir (Ulusoy, 2008).

Nalçacı (2011), yapmış olduğu çalışmasında beşinci sınıf ders kitabının; fiziksel yapısı, tasarımı, dili, görsel düzeni, programa uygunluğu ve bilimsel içeriğine ilişkin yapmış olduğu çalışmasında ders kitabında belirtilen özellikler bakımından manidar bir farklılığın görülmediği sonucuna ulaşmıştır. Ertürk ve Güler (2017), yapmış oldukları çalışmada farklı yayın evlerine ait beşinci, altıncı ve yedinci sınıf Sosyal Bilgiler ders kitaplarının fiziksel tasarımı, içerik, görsel tasarımı, dil ve anlatım özellikleri ile ölçme ve değerlendirme kazanımları ile ilgili, sosyal bilgiler öğretmenlerinin görüşlerini tespit etmek amacıyla yapmış olduğu çalışmada

5. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabının Öğretmen Görüşlerine Göre Değerlendirilmesi (Tokat Örneği)*

Ramazan DENİZ- Ömer Faruk SÖNMEZ

öğretmen görüşlerinin ders kitabı hakkında “Yeterli” sonuçlarının daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Demir ve Atasoy (2018), Sosyal Bilgiler beşinci sınıf ders kitabını değerlendirilmesi adlı çalışmalarında ders kitabının bir önceki ders kitabına göre eğitsel, fiziksel, dil ve anlatım, görsel tasarım özellikleri açısından incelenmiş ve bu özellikler bakımından ders kitabının belirgin şekilde farklılık gösterdiği tespit edilmiştir. Daha önce yapılan araştırmalarla konu olarak benzerlik gösterse de yapılan çalışma; ders kitaplarının eğitim öğretim ortamlarında sıklıkla tercih edilmesinden dolayı güncel tutulması gerektiği için önemlidir. Bu çalışmanın amacı yeni programla birlikte basılan Sosyal Bilgiler ders kitabının fiziksel tasarım, görsel tasarım, dil ve anlatım, içerik ve ölçme ve değerlendirme öğeleri açısından öğretmen görüşlerini ortaya koymaktır. Ayrıca bu çalışma yeni programla birlikte basılan ders kitabının öğretmen görüşlerine göre incelenmesi, evreni, örnekleme ve yöntemi açısından farklılıklar göstermektedir.

Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın amacı 2017-2018 eğitim-öğretim yılında yayınlanan beşinci sınıf Sosyal Bilgiler ders kitabının, fiziksel tasarımı, içerik, görsel tasarımı, dil ve anlatım özellikleri ve ölçme ve değerlendirme öğelerini incelemektir. Ayrıca yeri ve kitabın kullanım durumuyla ilgili, sosyal bilgiler öğretmenlerinin görüşlerini tespit etmek ve bu konuda uygulamada karşılaşılan güçlükleri ortaya koymak amaçlanmaktadır. Bu amaç doğrultusunda şu sorulara cevap aranmaktadır.

1. Sosyal bilgiler öğretmenlerinin beşinci sınıf Sosyal Bilgiler ders kitabının fiziksel tasarım öğesine ilişkin görüşleri nelerdir?
2. Sosyal bilgiler öğretmenlerinin beşinci sınıf Sosyal Bilgiler ders kitabının içerik öğesine ilişkin görüşleri nelerdir?
3. Sosyal bilgiler öğretmenlerinin beşinci sınıf Sosyal Bilgiler ders kitabının görsel tasarım öğesine ilişkin görüşleri nelerdir?
4. Sosyal bilgiler öğretmenlerinin beşinci sınıf Sosyal Bilgiler ders kitabının dil ve anlatım öğesine ilişkin görüşleri nelerdir?
5. Sosyal bilgiler öğretmenlerinin beşinci sınıf Sosyal Bilgiler ders kitabının ölçme ve değerlendirme öğesine ilişkin görüşleri nelerdir?

YÖNTEM

Araştırmanın Modeli

Sosyal Bilgiler dersi için 2017-2018 öğretim yılında kullanılmaya başlanan beşinci sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabının sosyal bilgiler öğretmenlerinin görüşlerine göre incelenmesini amaçlayan bu çalışmada nicel araştırma yöntemlerinden tarama modeli kullanılmıştır. Tarama modelleri, geçmişte veya bugün hâlihazırda ortada olan durumun, araştırmacının müdahalesi olmadan betimlenmesini amaçlayan araştırma yaklaşımıdır (Büyüköztürk, Kılıç Çakmak, Akgün, Karadeniz, & Demirel , 2019).

Evren Ve Örnekleme

Bu çalışmanın evreni 2018-2019 eğitim-öğretim yılında Tokat ilinin il merkezi, ilçe merkezi, belde ve

5. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabının Öğretmen Görüşlerine Göre Değerlendirilmesi (Tokat Örneği)*

Ramazan DENİZ- Ömer Faruk SÖNMEZ

köylerinde Milli Eğitim Bakanlığına bağlı olarak görev yapmakta olan 235 Sosyal Bilgiler öğretmeninden meydana gelmektedir. Çalışmanın evrenini temsil eden örneklem seçkisiz örnekleme yöntemlerinden basit seçkisiz örnekleme yöntemi ile seçilmiştir. Kullanılan bu örneklem yönteminde, her bir örneklem seçimine eşit seçilme olasılığı vererek seçilen birimler örnekleme alınmaktadır (Karasar, 2019).

Bu yöntem ile Tokat ilinin il merkezi, ilçe merkezi, belde ve köylerinde görev yapan 149 sosyal bilgiler öğretmenine ulaşılmış ve bütün öğretmenler değerlendirmeye alınarak 149 öğretmenle çalışma gerçekleştirilmiştir.

Ölçme Araçları

Çalışmanın amaçları çerçevesinde ölçme aracı olarak; Ertürk ve Güler (2017) yapmış oldukları çalışmada kullanmak üzere oluşturdukları ders kitabı inceleme anket formu uygulanmıştır. Ders kitabı inceleme anket formunun güvenilirlik düzeyini incelemek için Cronbach Alfa değeri kullanılmıştır. Cronbach Alfa değeri “0” ile “1” arasında değişmektedir. Alfa değeri 0.60 ile 0.80 arasında olduğunda güvenilirliğin iyi; 0.80 ile 1.00 arasında olduğunda ise güvenilirliğin yüksek olduğunu düzeyde olduğunu göstermektedir (Kozak, 2015). Bu kasamda kullanılan ölçme aracının fiziksel tasarım, içerik, görsel tasarım, dil ve anlatım ve ölçme ve değerlendirme boyutları için hesaplanan Cronbach alfa katsayıları sırası ile 0.87; 0.90; 0.85; 0.89 ve 0.84’tür. Bu değerler incelendiğinde ders kitabı inceleme anket formunun güvenilirliğinin yüksek düzeyde olduğu anlaşılmaktadır.

Verilerin Toplanması Ve Analizi

Tokat İl Milli Eğitim Müdürlüğü’nden çalışma için gerekli izinler alındıktan sonra veri toplama aracı olarak kullanılacak olan ders kitabı inceleme anket formları, örneklemi oluşturan sosyal bilgiler öğretmenlerine uygulama süreci başlamıştır. Çalışmaya katılan öğretmenlere ders kitabı inceleme anket formları 2018-2019 eğitim öğretim yılı içerisinde uygulanmıştır. Araştırmaya konu olan beşinci sınıf Sosyal Bilgiler ders kitabı 2017-2018 eğitim öğretim yılından beri kullanıldığı için öğretmenlerin bu ders kitabı hakkında yeterli bilgi ve görüşe sahip oldukları varsayılarak, ders kitabı inceleme anket formları 2018-2019 eğitim öğretim yılının ilk döneminden itibaren uygulanmaya başlanmıştır. Örneklem içerisinde yer alan öğretmenlere, anket formları elden teslim ederek birbir uygulanmıştır. Uygulanan anket formlarında eksik ya da hatalı kodlama olmadığı için hepsi analize sokulmuştur.

Çalışmada elde edilen veriler SPSS 22 paket programı (IBM Corp., 2016) kullanılarak analiz edilmiştir. Analizlerin yorumlanmasında istatistik olarak frekans, yüzde, betimsel analiz, çarpıklık, basıklık ve standart sapma kullanılmıştır. Bu kapsamda ders kitabı inceleme anket formundan elde edilen puanlara ait çarpıklık ve basıklık değerleri ± 1 aralığında çıkmıştır. Bu durum değerlerin belirtilen aralıkta yer aldığını ve normal dağılım gösterdiği ifade etmektedir.

BULGULAR

Bu bölümde, çalışmaya katılımı sağlanan öğretmenlere uygulanan ders kitabı inceleme anket formundan elde edilen verilerin analiz edilmesi ile ulaşılan sonuçlara yer verilmiştir. Verilerin analiz edilmesi sürecinde; frekans ve yüzde analizi, betimsel analizler ve parametrik analiz teknikleri uygulanmıştır. Elde edilen sonuçlar tablolara dönüştürülmüş ve açıklanmıştır.

5. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabının Öğretmen Görüşlerine Göre Değerlendirilmesi (Tokat Örneği)*

Ramazan DENİZ- Ömer Faruk SÖNMEZ

Çalışmada kullanılan ankette yer alan fiziksel tasarım bölümüyle ilgili 6 soru sorulmuştur. Bu sorulara verilen cevaplara ilişkin frekans ve yüzde değerleri Tablo 9’da gösterilmiştir.

Tablo 9. Fiziksel Tasarım Bölümü Verileri

Fiziksel Tasarım						\bar{X}	Ss
	Yetersiz	Kısmen Yeterli	Yeterli	Oldukça Yeterli	Tamamen Yeterli		
1. Sosyal Bilgiler ders kitabının kullanılabilirliği	f 8 % 5.4	31 20.8	62 41.6	35 23.5	13 8.7	3.09	1.00
2. Sosyal Bilgiler ders kitabının dayanıklılığı	f 3 % 2.0	23 15.4	64 43.0	37 24.8	22 14.8	3.34	0.97
3. Kitabın tasarımının çekiciliği	f 3 % 2.0	26 17.4	54 36.2	46 30.9	20 13.4	3.36	0.98
4. Yazı tipi ve boyutun okumayı kolaylaştırması	f 2 % 1.3	15 10.1	57 38.3	58 38.9	17 11.4	3.46	0.87
5. Yazılı metinler ile görsel materyallerin uyumu	f 5 % 3.4	22 14.8	36 24.2	58 38.9	28 18.8	3.55	1.06
6. Program hedeflerinin, öğrenciler tarafından gerçekleştirilebilir nitelikte olduğunu düşünüyorum.	f 3 % 2.0	18 12.1	42 28.2	66 44.3	20 13.4	3.55	0.94

Tablo 9 incelendiğinde, çalışmaya katılan öğretmenlerin ağırlıklı olarak; fiziksel tasarım sorularına “yeterli” ve “oldukça yeterli” şeklinde cevap verdikleri görülmektedir.

Çalışmaya katılan öğretmenlerin, “Sosyal Bilgiler ders kitabının kullanılabilirliği” ifadesine %41.6’sının, “Sosyal Bilgiler ders kitabının dayanıklılığı” ifadesine %43.0’ünün ve “Kitabın tasarımının çekiciliği” ifadesine %36.2’sinin “yeterli” şeklinde cevap verdiği görülmektedir.

Çalışmaya katılan öğretmenlerin, “Yazı tipi ve boyutun okumayı kolaylaştırması” ifadesine %38.9’unun, “Yazılı metinler ile görsel materyallerin uyumu” ifadesine %38.9’ unun ve “Program hedeflerinin, öğrenciler tarafından gerçekleştirilebilir nitelikte olduğunu düşünüyorum.” ifadesine %44.3’ünün “oldukça yeterli” şeklinde cevap verdiği görülmektedir.

Çalışmada kullanılan ankette yer alan içerik bölümüyle ilgili 18 soru sorulmuştur. Bu sorulara verilen

5. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabının Öğretmen Görüşlerine Göre Değerlendirilmesi (Tokat Örneği)*

Ramazan DENİZ- Ömer Faruk SÖNMEZ

cevaplara ilişkin frekans ve yüzde değerleri tablo 10'da gösterilmiştir.

Tablo 10. İçerik Bölümü Verileri

İçerik						\bar{X}	Ss
	Yetersiz	Kısmen Yeterli	Yeterli	Oldukça Yeterli	Tamamen Yeterli		
7. Sosyal Bilgiler ders kitabının içeriği; milli değerlerle tutarlılığı	f 5 % 3.4	22 14.8	34 22.8	67 45.0	21 14.1	3.51	1.01
8. Sosyal Bilgiler ders kitabının içeriği kültürel değerlerle tutarlılığı	f 3 % 2.0	27 18.1	35 23.5	54 36.2	30 20.1	3.54	1.06
9. Sosyal Bilgiler ders kitabının içeriği insani değerlerle tutarlılığı	f 1 % 0.7	21 14.1	39 26.2	52 34.9	36 24.2	3.67	1.01
10. Ders kitabının milli kimlik bilinci kazandırması	f 3 % 2.0	26 17.4	50 33.6	42 28.2	28 18.8	3.44	1.04
11. Programda yer alan kazanımların ders kitabında gerçekleştirilme düzeyi	f 4 % 2.7	33 22.1	57 38.3	39 26.2	16 10.7	3.20	0.99
12. Konulara ait örneklerin yeterliliği	f 10 % 6.7	26 17.4	55 36.9	37 24.8	21 14.1	3.22	1.10
13. Konuların hayata uygulanabilirliği	f 5 % 3.4	21 14.1	64 43.0	41 27.5	18 12.1	3.30	0.97
14. Konulara ait örneklerin uygunluğu	f 1 % 0.7	21 14.1	61 40.9	42 28.2	24 16.1	3.44	0.94
15. Ders kitabında kullanılan kaynakların nicel bakımından yeterliliği	f 1 % 0.7	22 14.8	63 42.3	39 26.2	24 16.1	3.42	0.95
16. Ders kitabında kullanılan kaynakların nitelik bakımından yeterliliği	f - % -	26 17.4	60 40.3	45 30.2	18 12.1	3.36	0.91
17. Konuların anlatımlarında gereksiz bilgilerden uzak durulması	f 2 % 1.3	24 16.1	65 43.6	36 24.2	22 14.8	3.34	0.96
18. Programın amaçlarına göre uygun okuma	f 5 % 3.4	31 20.7	47 31.3	53 35.3	13 8.7	3.25	0.99

5. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabının Öğretmen Görüşlerine Göre Değerlendirilmesi (Tokat Örneği)*

Ramazan DENİZ- Ömer Faruk SÖNMEZ

parçalarına yer verilmesi	%	3.4	20.8	31.5	35.6	8.7		
19. Kazanımların öğretimi için verilen metinlerin öğrenci düzeyine uygunluğu	f	2	32	55	40	20	3.29	0.99
	%	1.3	21.5	36.9	26.8	13.4		
20. Kullanılan kavramların öğrencilerin bilişsel özelliklerine uygunluğu	f	1	27	64	43	14	3.28	0.89
	%	0.7	18.1	43.0	28.9	9.4		
21. Kullanılan kavramların öğrencilerin duyuşsal özelliklerine uygunluğu	f	1	22	61	46	19	3.40	0.91
	%	0.7	14.8	40.9	30.9	12.8		
22. Konuların işlenişinde öğrencilerin gelişim basamaklarının dikkate alınması	f	1	20	56	50	22	3.48	0.92
	%	0.7	13.4	37.6	33.6	14.8		
23. Değer öğretimine yönelik materyallerin yeterliliği	f	3	36	64	39	7	3.07	0.87
	%	2.0	24.2	43.0	26.2	4.7		
24. Kitabın üst düzey düşünme becerilerini (problem çözme ,eleştirel düşünme vd.)geliştirmeye katkısı	f	4	32	60	43	10	3.15	0.92
	%	2.7	21.5	40.3	28.9	6.7		

Tablo 10 incelendiğinde, çalışmaya katılan öğretmenlerin ağırlıklı olarak; içerik bölümü sorularına “yeterli” şeklinde cevap verdikleri görülmektedir.

Çalışmaya katılan öğretmenlerin, “Konuların hayata uygulanabilirliği” ifadesine % 43.0’ünün, “Konulara ait örneklerin uygunluğu” ifadesine % 40.9’ünün “Ders kitabında kullanılan kaynakların nicel bakımından yeterliliği” ifadesine % 42.3’ünün, “Konuların anlatımlarında gereksiz bilgilerden uzak durulması” ifadesine % 43.6’sının, “Kullanılan kavramların öğrencilerin bilişsel özelliklerine uygunluğu” ifadesine % 43.0’ünün, “Kullanılan kavramların öğrencilerin duyuşsal özelliklerine uygunluğu” ifadesine %40.9’unun, “Değer öğretimine yönelik materyallerin yeterliliği” ifadesine % 43.0’ünün ve “Kitabın üst düzey düşünme becerilerini (problem çözme, eleştirel düşünme vd.)geliştirmeye katkısı” ifadesine % 40.3’ünün “yeterli” şeklinde cevap verdiği görülmektedir.

Çalışmaya katılan öğretmenlerin, “Sosyal Bilgiler ders kitabının içeriği; milli değerlerle tutarlılığı” ifadesine % 45.0’inin, “Sosyal Bilgiler ders kitabının içeriği kültürel değerlerle tutarlılığı” ifadesine % 36.2’sinin, “Sosyal Bilgiler ders kitabının içeriği insani değerlerle tutarlılığı” ifadesine % 34.9’unun ve “Programın amaçlarına göre uygun okuma parçalarına yer verilmesi” ifadesine % 35.6’sının “oldukça yeterli” şeklinde cevap verdiği görülmektedir.

Çalışmaya katılan öğretmenlerin hiç birisinin “Ders kitabında kullanılan kaynakların nitelik bakımından yeterliliği” ifadesine “yetersiz” şeklinde cevap vermediği görülmektedir.

Çalışmada kullanılan ankette yer alan görsel tasarım bölümüyle ilgili 8 soru sorulmuştur. Bu sorulara

5. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabının Öğretmen Görüşlerine Göre Değerlendirilmesi (Tokat Örneği)*

Ramazan DENİZ- Ömer Faruk SÖNMEZ

verilen cevaplara ilişkin frekans ve yüzde değerleri tablo 11’de gösterilmiştir.

Tablo 11. Görsel Tasarım Bölümü Verileri

Görsel Tasarım							\bar{X}	Ss
		Yetersiz	Kısmen Yeterli	Yeterli	Oldukça Yeterli	Tamamen Yeterli		
25. Sosyal Bilgiler ders kitabından görsel araçlara (harita, fotoğraf, tablo, şekil, şema vb.)yeterince yer verilmesi	f	4	26	47	51	21	3.39	1.01
	%	2.7	17.4	31.5	34.2	14.1		
26. Görsel araçların, öğrenci gelişim basamaklarına uygunluğu	f	4	21	50	52	22	3.44	0.99
	%	2.7	14.1	33.6	34.9	14.8		
27. Görsel araçların, ders kitabındaki konulara uygunluğu	f	2	14	54	59	20	3.54	0.88
	%	1.3	9.4	36.2	39.6	13.4		
28. Görsel araçların güncelliği	f	2	18	57	37	35	3.57	1.02
	%	1.3	12.1	38.3	24.8	23.5		
29. Görsel araçların öğretim için yararlılığı	f	-	16	64	35	34	3.58	0.95
	%	-	10.7	43.0	23.5	22.8		
30. Görsel araçların baskılarının anlaşılabilirlik durumu	f	-	11	52	56	30	3.70	0.87
	%	-	7.4	34.9	37.6	20.1		
31. Kullanılan görsel araçların ders kitabını çekici hale getirmedeki etkililiği	f	2	17	48	46	36	3.65	1.01
	%	1.3	11.4	32.2	30.9	24.2		
32. Görsel araçlar metinlerin kolayca kavranmasını sağlayacak biçimde uygun yerleştirilmesi	f	2	22	46	44	35	3.59	1.04
	%	1.3	14.8	30.9	29.5	23.5		

Tablo 11 incelendiğinde, çalışmaya katılan öğretmenlerin ağırlıklı olarak; görsel tasarım sorularına “yeterli” ve “oldukça yeterli” şeklinde cevap verdikleri görülmektedir.

Çalışmaya katılan öğretmenlerin, “Görsel araçların güncelliği” ifadesine %38.3’ünün, “Görsel araçların öğretim için yararlılığı” ifadesine %43.0’ünün, “Kullanılan görsel araçların ders kitabını çekici hale getirmedeki etkililiği” ifadesine % 32.2’sinin ve “Görsel araçlar metinlerin kolayca kavranmasını sağlayacak biçimde uygun yerleştirilmesi” ifadesine %30.9’unun “yeterli” şeklinde cevap verdiği görülmektedir.

Çalışmaya katılan öğretmenlerin, “Sosyal Bilgiler ders kitabından görsel araçlara (harita, fotoğraf, tablo,

5. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabının Öğretmen Görüşlerine Göre Değerlendirilmesi (Tokat Örneği)*

Ramazan DENİZ- Ömer Faruk SÖNMEZ

şekil, şema vb.)yeterince yer verilmesi” ifadesine %34.2’sinin, “Görsel araçların, öğrenci gelişim basamaklarına uygunluğu” ifadesine %34.9’unun, “Görsel araçların, ders kitabındaki konulara uygunluğu” ifadesine %39.6’sının ve “Görsel araçların baskılarının anlaşılabilirlik durumu” ifadesine %37.6’sının “oldukça yeterli” şeklinde cevap verdiği görülmektedir.

Çalışmaya katılan öğretmenlerin hiç birisinin “Görsel araçların öğretim için yararlılığı” ifadesine ve “Görsel araçların baskılarının anlaşılabilirlik durumu” ifadesine “yetersiz” şeklinde cevap vermediği görülmektedir.

Çalışmada kullanılan ankette yer alan dil ve anlatım bölümüyle ilgili 6 soru sorulmuştur. Bu sorulara verilen cevaplara ilişkin frekans ve yüzde değerleri tablo 12’de gösterilmiştir.

Tablo 12. Dil ve Anlatım Bölümü Verileri

Dil ve Anlatım	f	Yetersiz	Kısmen Yeterli	Yeterli	Oldukça Yeterli	Tamamen Yeterli	\bar{X}	Ss				
									%	%	%	%
33. Öğrencilerin yaşına ve kişisel özelliklerine uygun, cümle yapısının kullanılması	4	2.7	27	18.1	46	30.9	50	33.6	22	14.8	3.39	1.03
34. Ders kitabının dil bilgisi kurallarına uygunluğu	4	2.7	18	12.1	44	29.5	51	34.2	32	21.5	3.59	1.03
35. Yabancı sözcüklerin Türkçe okunuşları ile birlikte verilmesi	5	3.4	19	12.8	51	34.2	48	32.2	26	17.4	3.47	1.03
36. Gereksiz bilgi yoğunluğu kullanılmaması	4	2.7	14	9.4	62	41.6	45	30.2	24	16.1	3.48	0.97
37. Uzun cümlelerin kullanılmaması	5	3.4	28	18.8	47	31.5	50	33.6	19	12.8	3.34	1.04
38. Ders kitabındaki metinlerin etkileyici bir üslubunun olması	1	0.7	33	22.1	44	29.5	50	33.6	21	14.1	3.38	1.00

Tablo 12 incelendiğinde, çalışmaya katılan öğretmenlerin ağırlıklı olarak; dil ve anlatım sorularına “yeterli” ve “oldukça yeterli” şeklinde cevap verdikleri görülmektedir.

Çalışmaya katılan öğretmenlerin, “Yabancı sözcüklerin Türkçe okunuşları ile birlikte verilmesi” ifadesine %34.2’sinin ve “Gereksiz bilgi yoğunluğu kullanılmaması” ifadesine %41.6’sının “yeterli” şeklinde

5. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabının Öğretmen Görüşlerine Göre Değerlendirilmesi (Tokat Örneği)*

Ramazan DENİZ- Ömer Faruk SÖNMEZ

cevap verdiği görülmektedir.

Çalışmaya katılan öğretmenlerin, “Öğrencilerin yaşına ve kişisel özelliklerine uygun, cümle yapısının kullanılması” ifadesine %33.6’sının, “Ders kitabının dil bilgisi kurallarına uygunluğu” ifadesine %34.2’sinin, “Uzun cümlelerin kullanılmaması” ifadesine %33.6’sının ve “Ders kitabındaki metinlerin etkileyici bir üslubunun olması” ifadesine %33.6’sının “oldukça yeterli” şeklinde cevap verdiği görülmektedir.

Çalışmada kullanılan ankette yer alan ölçme ve değerlendirme bölümüyle ilgili 7 soru sorulmuştur. Bu sorulara verilen cevaplara ilişkin frekans ve yüzde değerleri tablo 13’te gösterilmiştir.

Tablo 13. Ölçme ve Değerlendirme Bölümü Verileri

Ölçme ve Değerlendirme							\bar{X}	Ss
		Yetersiz	Kısmen Yeterli	Yeterli	Oldukça Yeterli	Tamamen Yeterli		
39. Ders kitabında yer verilen değerlendirme sorularının öğrencilerin beceri birikimine yoğunluğu	f	2	31	43	54	19	3.38	0.99
	%	1.3	20.8	28.9	36.2	12.8		
40. Soruların anlaşılır bir biçimde hazırlanması	f	3	30	63	34	19	3.24	0.98
	%	2.0	20.1	42.3	22.8	12.8		
41. Ders kitabında yer verilen değerlendirme sorularının öğrencilerin bilgi birikimine uygunluğu	f	3	21	65	42	18	3.34	0.93
	%	2.0	14.1	43.6	28.2	12.1		
42. Ders kitabında yer verilen değerlendirme sorularının sayısının yeterliliği	f	4	36	50	45	14	3.19	0.99
	%	2.7	24.2	33.6	30.2	9.4		
43. Değerlendirmede farklı soru türlerine (çoktan seçmeli,yazılı yoklama, boşluk doldurmalı vb.) yer verilmesi	f	8	18	47	51	25	3.44	1.07
	%	5.4	12.1	31.5	34.2	16.8		
44. Değerlendirme soruları kapsam geçerliliğine sahip olması	f	1	17	55	50	26	3.55	0.93
	%	0.7	11.4	36.9	33.6	17.4		
45. Ders kitabında yer alan soruların öğrencileri düşünmeye yöneltmesi	f	2	18	53	53	23	3.51	0.94
	%	1.3	12.1	35.6	35.6	15.4		

Tablo 13 incelendiğinde, çalışmaya katılan öğretmenlerin ağırlıklı olarak; ölçme ve değerlendirme sorularına “yeterli” ve “oldukça yeterli” şeklinde cevap verdikleri görülmektedir.

Çalışmaya katılan öğretmenlerin, “Soruların anlaşılır bir biçimde hazırlanması” ifadesine %42.3’ünün,

5. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabının Öğretmen Görüşlerine Göre Değerlendirilmesi (Tokat Örneği)*

Ramazan DENİZ- Ömer Faruk SÖNMEZ

“Ders kitabında yer verilen değerlendirme sorularının öğrencilerin bilgi birikimine uygunluğu” ifadesine %43.6’sının, “Ders kitabında yer verilen değerlendirme sorularının sayısının yeterliliği“ ifadesine % 33.6’sının ve “Değerlendirme soruları kapsam geçerliliğine sahip olması“ ifadesine % 36.9’unun “yeterli” şeklinde cevap verdiği görülmektedir.

Çalışmaya katılan öğretmenlerin, “Ders kitabında yer verilen değerlendirme sorularının öğrencilerin beceri birikimine yoğunluğu” ifadesine %36.2’sinin ve “Değerlendirmede farklı soru türlerine (çoktan seçmeli, yazılı yoklama, boşluk doldurmalı vb.) yer verilmesi” ifadesine %34.2’sinin “oldukça yeterli” şeklinde cevap verdiği görülmektedir.

Çalışmaya katılan öğretmenlerin, “Ders kitabında yer alan soruların öğrencileri düşünmeye yöneltmesi” ifadesine %35.6’sı “yeterli” şeklinde cevap verirken, %35.6’sının da “oldukça yeterli” şeklinde cevap verdiği görülmektedir.

Çalışmada kullanılan ankette yer alan bölümlere ilişkin betimsel istatistik verileri tablo 14’te gösterilmiştir.

Tablo 14. Betimsel İstatistik Verileri

Değişken	N	Minimum	Maksimum	\bar{X}	Ss
Fiziksel Tasarım	149	1.50	5.00	3.40	0.76
İçerik	149	1.89	4.72	3.36	0.60
Görsel Tasarım	149	1.38	5.00	3.56	0.69
Dil ve Anlatım	149	1.17	5.00	3.45	0.83
Ölçme ve Değerlendirme	149	1.29	5.00	3.38	0.71

Tablo 14 incelendiğinde, beşinci sınıf Sosyal Bilgiler ders kitabının fiziksel tasarım, içerik, görsel tasarım, dil ve anlatım ve ölçme ve değerlendirme bölümlerine verilen puanların sırasıyla 1.50-5.00; 1.89-4.72; 1.38-5.00; 1.17-5.00 ve 1.29-5.00 aralığında değiştiği görülmektedir.

Fiziksel tasarım, içerik, görsel tasarım, dil ve anlatım ve ölçme ve değerlendirme bölümlerine verilen puanların ortalaması sırasıyla 3.40 ± 0.76 ; 3.36 ± 0.60 ; 3.56 ± 0.69 ; 3.45 ± 0.83 ve 3.38 ± 0.71 olarak hesaplanmıştır.

Elde edilen ortalamalar dikkate alındığında, çalışmaya katılım sağlayan öğretmenlerin görüşlerine göre beşinci sınıf Sosyal Bilgiler ders kitabının fiziksel tasarım, içerik ve ölçme ve değerlendirme ölçütlere uygunluğu ölçme aracına göre yüksek düzeyde; görsel tasarım ile dil ve anlatımın ölçütlere uygunluğu ise ölçme aracına göre çok yüksek düzeyde olduğu görülmektedir.

5. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabının Öğretmen Görüşlerine Göre Değerlendirilmesi (Tokat Örneği)*

Ramazan DENİZ- Ömer Faruk SÖNMEZ

Sonuç, Tartışma ve Öneriler

2017-2018 öğretim yılında kullanılmaya başlanan beşinci sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabının devlet okullarında görev yapmakta olan sosyal bilgiler öğretmenlerinin görüşlerine göre incelenmesini amaçlayan bu çalışmada ders kitabı; fiziksel tasarım, dil ve anlatım, içerik, görsel tasarım ile ölçme ve değerlendirme öğeleri bakımından incelenmiştir. Yapılan çalışma sonucuna göre ders kitabının fiziksel tasarım, dil ve anlatım, içerik, ölçme ve değerlendirme bakımından yeterli olduğu görülmektedir. Ancak ders kitabı kullanılabilirlik bakımından kısmen yeterli olarak görülmektedir. Bununla birlikte beşinci sınıf Sosyal Bilgiler ders kitabı görsel tasarım bakımından da incelendiğinde kısmen yeterli cevap oranının yüksek olduğu görülmektedir. Bu kapsamda araştırma sonuçlarına göre, ders kitabının kullanılabilirliğinin sağlam olması ve çabuk yıpranmaması için iyileştirilmesi gerekmektedir. Ayrıca ders kitabında yer alan görsellerin disiplinler arası yaklaşıma uygun bir şekilde hazırlanması gerekmektedir.

Bu konuyla ilgili literatür incelendiğinde Demir ve Atasoy (2018) yapmış oldukları çalışmada kitabın ön kapağında bulunan görselin daha çok kültür ve miras öğrenme alanına işaret ettiğini ve bu durumun Sosyal Bilgiler dersindeki disiplinler arası yaklaşıma uzak bir tavır olduğunu belirtmektedir. Ulaşılan bu sonuç yapılan çalışma ile benzerlik göstermektedir. Benzer bir çalışmada Nalçacı (2011) kitabın ön kapağında bulunan görsellerle ilgili olan sorusuna kısmen yeterli cevabını almış olması kitabın görsel tasarım açısından eksikliklerinin olduğuna işaret etmektedir. Çalışmada elde edilen bu bulgu yapılan çalışma ile benzerlik göstermektedir.

Sonuç olarak, MEB TTK tarafından 14.06.2017 gün ve 8982336 sayılı yazısı ile eğitim aracı olarak kabul edilen beşinci sınıf Sosyal Bilgiler ders kitabı 2017-2018 eğitim öğretim yılında kullanılmaya başlanmıştır. Ders kitabının yapılan araştırma sonucuna göre yukarıda belirtilen özellikler açısından öğretmen görüşlerine göre büyük oranda “Yeterli” olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bununla birlikte fazla dikkate değer bir eksikliğin olmamasına rağmen ders kitabının fiziksel tasarım ve görsel tasarım öğeleri açısından da bazı olumsuz değerlendirmeler yapılmıştır.

Eğitim öğretimde en sık kullanılan materyaller arasında yer alan ders kitaplarının daha kullanılabilir hale getirilebilmesi için aşağıdaki öneriler dikkate alınabilir.

- Ders kitabında yer alan görsellerin disiplinler arası yaklaşıma uygun bir şekilde hazırlanmasına yönelik çalışmalar yapılabilir.
- Ders kitabında bulunan görsellerin öğrencinin yaş seviyesine uygun ve ilgi çekici bir şekilde tasarlanmasıyla ilgili çalışmalar yapılabilir.
- Ders kitabında yer alan kazanımların daha sonraki ünitelerde unutulmaması adına hatırlatmaya yönelik etkinliklerin artırılmasına yönelik çalışmalar yapılabilir.

5. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabının Öğretmen Görüşlerine Göre Değerlendirilmesi (Tokat Örneği)*

Ramazan DENİZ- Ömer Faruk SÖNMEZ

Kaynakça

- Aküzüm, C. (2013). Eğitim ve Teknoloji İle İlgili Temel Kavramlar. R. Sever, & E. Koçoğlu içinde, *Sosyal Bilgiler Öğretiminde Eğitim Teknolojileri ve Materyal Tasarımı*. Ankara: Pegem Akademi.
- Büyüköztürk, Ş., Kılıç Çakmak, E., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş., & Demirel, F. (2019). *Eğitimde Bilimsel Araştırma Yöntemleri* (27 b.). Ankara: Pegem Akademi.
- Çelikkaya, T. (2013). Sosyal Bilgiler Öğretiminde Araç-Gereç ve Materyal Kullanımının Önemi. R. Sever, & E. Koçoğlu içinde, *Sosyal Bilgiler Öğretiminde Eğitim Teknolojileri ve Materyal Tasarımı*. Ankara: Pegem Akademi.
- Demir, Y., & Atasoy, E. (2018). 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabının (2017) Değerlendirilmesi. *Bursa Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 31(2), 753-780.
- Demirkaya, H. (2013). Sosyal Bilgiler Öğretiminde Ders Kitabı. R. Sever, & E. Koçoğlu içinde, *Sosyal Bilgiler Öğretiminde Eğitim Teknolojileri ve Materyal Tasarımı*. Ankara: Pegem Akademi.
- Dönmez, C. (2003). *Sosyal Bilimler ve Sosyal Bilgiler Konu Alanı Ders İnceleme Klavuzu*. Ankara: Gündüz Eğitim ve Yayıncılık.
- Ertürk, M., & Güler, E. (2017). 5.6. ve7. Sınıf Sosyal Bilgiler Der Kitaplarının Öğretmen Görüşlerine Göre İncelenmesi (Muğla İli Örneği). *Uluslararası Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 5(8), 64-76.
- IBM Corp. (2016). IBM SPSS Statistics for Windows (Version 22.0). IBM Corp: Armonk, NY.
- Karasar, N. (2019). *Bilimsel Araştırma Yöntemi: Kavramlar İlkeler Teknikler* (34. b.). Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Kılıçoğlu, G. (2009). Sosyal Bilgiler Tanımı, Dünyada ve Ülkemizde Gelişimi ve Önemi. M. Safran içinde, *Sosyal Bilgiler Öğretimi*. Ankara: Pegem Akademi.
- Kozak, M. (2015). *Bilimsel Araştırma: Tasarım, Yazım ve Yayımlama Teknikleri*. Ankara: Detay Yayıncılık.
- Nalçacı, A. (2011). İlköğretim 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabının Öğretmen Görüşlerine Göre Değerlendirilmesi (Erzurum Örneği). *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 15(2), 321-335.
- Safran, M. (2008). Sosyal Bilgiler Öğretimine Bakış. B. Tay, & A. Öcal içinde, *Özel Öğretim Yöntemleriyle Sosyal Bilgiler Öğretimi*. Ankara: Pegem Akademi.
- Tertemiz, N., Ercan, L., & Kayabaşı, Y. (2011). Ders Kitabı ve Eğitimdeki Önemi. L. Küçükahmet içinde, *Konu Alanı Ders Kitabı İnceleme Klavuzu*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Ulusoy, K. (2008). Sosyal Bilgilerde Ders Kitapları. B. Tay, & A. Öcal içinde, *Özel Öğretim Yöntemleriyle Sosyal Bilgiler Öğretimi*. Ankara: Pegem Akademi.
- Yeşiltaş, E. (2009). Sosyal Bilgiler Öğretiminde Öğretim Materyalleri ve Teknolojileri. M. Safran içinde, *Sosyal Bilgiler Öğretimi*. Ankara: Pegem Akademi.
- Yılmaz, K. (2009). Sosyal Bilgiler Öğretiminde Ölçme ve Değerlendirme. C. Öztürk içinde, *Sosyal Bilgiler Öğretimi*. Ankara: Pegem Akademi.

5. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabının Öğretmen Görüşlerine Göre Değerlendirilmesi (Tokat Örneği)*

Ramazan DENİZ- Ömer Faruk SÖNMEZ

EXTENDED

In this study, which aims to examine the fifth grade Social Studies Textbook, which was started to be used in the 2017-2018 academic year, according to the views of social studies teachers working in public schools; physical design, language and expression, content, visual design and measurement and evaluation elements. According to the results of the study, it is seen that the textbook is sufficient in terms of physical design, language and expression, content, measurement and evaluation. However, the textbook is seen as partially sufficient in terms of usefulness. However, when the fifth grade Social Studies textbook is also examined in terms of visual design, it is seen that the rate of partially adequate answers is high. In this context, according to the results of the research, the usefulness of the textbook should be improved so that it is robust and does not wear out quickly. In addition, the visuals in the textbook should be prepared in accordance with an interdisciplinary approach.

When the literature on this subject is examined, Demir and Atasoy (2018) state in their study that the visual on the front cover of the book mostly points to the field of culture and heritage learning, and this situation is far from the interdisciplinary approach in the Social Studies course. This result is similar to the previous study. In a similar study, Nalçacı (2011) received a partially adequate answer to the question about the visuals on the front cover of the book, indicating that the book has deficiencies in terms of visual design. This finding obtained in the study is similar to the previous study.

As a result, the fifth grade Social Studies textbook, which was accepted as an educational tool by the Ministry of National Education TTK with its letter dated 14.06.2017 and numbered 8982336, started to be used in the 2017-2018 academic year. According to the results of the research, it was concluded that the course book is "adequate" in terms of the above-mentioned features, according to the opinions of the teachers. However, some negative evaluations were made in terms of the physical design and visual design elements of the textbook, although there is not a remarkable deficiency.

The following suggestions can be considered in order to make the textbooks, which are among the most frequently used materials in education, more useful.

- Studies can be carried out to prepare the visuals in the textbook in accordance with the interdisciplinary approach.